

การวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ การส่งออกพืชอาหารของประเทศไทย

Analysis on Supply Chain and Logistics of Crops Exporting

พลาพรรณ คำพรรณ¹

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครอบคลุมถึงข้าว น้ำตาล (อ้อย) และมันสำปะหลัง มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารของประเทศไทย การวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อน ของการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ รวมทั้งการเสนอแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกที่มีประสิทธิภาพ กรอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทานของการส่งออกพืชอาหารไทยมุ่งไปที่ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างส่วนต่างๆเริ่มตั้งแต่ผู้ผลิต(เกษตรกร)ไปจนถึงปลายทาง(ผู้บริโภค) โดยมีระบบจิสติกส์เป็นกิจกรรมการเคลื่อนย้ายผลผลิตตั้งแต่การรวบรวมผลผลิตไปจนถึงมือผู้บริโภค

จากการศึกษาพบว่าสถานการณ์ของห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลัง มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ 1) สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งในระบบโลจิสติกส์เข้าไม่ใช่อุปสรรคต่อระบบห่วงโซ่อุปทาน ท่าเรือที่มีอยู่ในขณะนี้มีประสิทธิภาพแต่ผู้ส่งออกมักประสบปัญหาต้นทุนส่งสินค้าไม่เพียงพอกับความต้องการ 2) ผู้ประกอบการรายเล็กไม่สามารถวางแผนการผลิตทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ การจัดการสินค้าคงคลังในระบบห่วงโซ่อุปทานจึงขาดประสิทธิภาพ ส่วนการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับแผนการขนส่งและตารางการเดินเรือสามารถจัดการได้ดีพอสมควร 3) การจัดการการขนส่งวัตถุดิบทางการเกษตรเข้า มีประสิทธิภาพในด้านต้นทุนการขนส่งและคุณภาพสินค้าในกลุ่มเกษตรกรที่มีพันธสัญญาการขนส่งข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังไปยังต่างประเทศใช้การขนส่งทางเรือซึ่งค่าขนส่งขึ้นอยู่กับฤดูกาล 4) การจัดการข้อมูล การดำเนินงานทางศุลกากรและการจัดทำเอกสารมีระบบอิเล็กทรอนิกส์อำนวยความสะดวกได้มาก แต่มีเฉพาะผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่ใช้บริการเนื่องจากมีความพร้อมมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก 5) การจัดการเครือข่ายการกระจายสินค้า ผู้ส่งออกมักติดต่อกับประธานงานกับผู้นำเข้าสินค้ารายเดิมเพราะไม่มั่นใจในผู้นำเข้ารายใหม่ที่อาจขาดประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพและระเบียบการ

¹ นักวิจัย ชำนาญการพิเศษ สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ,

กักกันสินค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในส่วนของการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ ผู้วิจัยได้นำเสนอยุทธศาสตร์ที่ได้จากจุดแข็งและโอกาส การแก้ไขจุดอ่อนเพื่อรองรับโอกาส การใช้จุดแข็งเพื่อลดปัญหาอุปสรรค และการแก้ไขจุดอ่อนภายใต้อุปสรรคที่มีอยู่ให้น้อยลง

คำสำคัญ : ห่วงโซ่อุปทาน โลจิสติกส์ การส่งออก พืชอาหาร

Abstract

The objective of this study is to investigate the current situation on supply chain and logistics of the major food crops exporting (rice,sugar,tapioca). SWOT analysis is used to evaluate the strengths, weaknesses, opportunities, and threats involved in supply chain management and logistics, as well as propose guidelines to manage supply chain and logistics. The analytical framework concentrates on the relationship between the various parts concern to suppliers (farmers) until to the destination (consumers). The result shows that the circumstances of the supply chain and logistics among rice, sugar and tapioca are similar as 1) transportation among inbound logistics system is useful to the supply chain. The most likely problem is insufficient of container, 2) inventory management in supply chain inefficiency due to inefficient production plan among small entrepreneurs, 3) inbound raw materials transportation management is efficient in terms of transportation costs especially contract farming system. Almost transportation is shipping that the cost depends on season. 4) Information system has good facilities due to the documentation of custom uses Electronic Data Interchange system. However, only the large companies can afford for those system. 5) distribution network management, Exporters are always rely on existing importers due to the quality inspection and quarantine procedures are always changing. The final researcher has proposed strategies to develop supply chain and logistics according to strengths and opportunities, remedy weaknesses to get opportunities, using strengths to reduce the threats and to remedy weaknesses among existing threats.

Keywords: supply chain, logistics, exporting, crops

ความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการใช้พื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งของประเทศทำการเกษตรมาอย่างยาวนานจึงส่งผลให้เป็นผู้ส่งออกพืชอาหารอันดับต้นของโลก ผลผลิตพืชอาหารที่สำคัญของประเทศไทยเรียงลำดับตามปริมาณผลผลิต ได้แก่ น้ำตาล (อ้อย) ข้าว มันสำปะหลัง ปาล์ม สับปะรด มะพร้าว และผลไม้ตามฤดูกาล (ตาราง 1)

ตาราง 1 ปริมาณการผลิตพืชอาหารของประเทศไทย

ผลผลิตสินค้าเกษตร รายการสินค้า	ปริมาณผลผลิต (เมตริกตัน)					
	2549	2550	2551	2552	2553	2554
อ้อยโรงงาน	47,658,000	64,365,000	73,502,000	66,816,000	68,808,000	95,950,000
ข้าว (รวมนาปีและนาปรัง)	29,642,000	32,099,000	31,651,000	32,116,000	35,584,000	33,407,825 *
มันสำปะหลัง	22,584,000	26,916,000	25,156,000	30,088,000	22,006,000	21,912,000
ปาล์มน้ำมัน	6,715,000	6,390,000	9,271,000	8,163,000	8,223,000	10,776,848 *
สับปะรดโรงงาน	2,705,000	2,185,000	2,278,000	1,895,000	1,966,000	2,593,000
มะพร้าว	1,815,000	1,722,000	1,484,000	1,381,000	1,247,000	1,055,000
ลำไย	472,000	495,000	477,000	623,000	525,000	772,000
ทุเรียน	622,934	750,683	637,790	661,665	568,067	580,603
มังคุด	147,709	348,181	175,274	270,554	405,622	409,683
เงาะ	436,474	489,296	404,053	370,600	347,470	307,342

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.สถิติการเกษตรของประเทศไทยปี 2554 * ประมาณการ

พืชอาหารเหล่านี้เป็นสินค้าส่งออกที่สร้างมูลค่าให้แก่ประเทศมหาศาลโดยเฉพาะข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง สับปะรด น้ำมันปาล์ม (ตาราง 2) หากมีการจัดการห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์ที่เหมาะสมจะสามารถทำให้ต้นทุนการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยลดลงได้อีกมาก

ตาราง 2 มูลค่าการส่งออกพืชอาหารของประเทศไทย

ผลผลิตสินค้าเกษตร รายการสินค้า	มูลค่าการส่งออก (ล้านบาท)					
	2549	2550	2551	2552	2553	2554
ข้าวและผลิตภัณฑ์	104,593	126,872	213,419	183,422	170,727	210,527
น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	33,376	48,796.71	54,749	68,746	76,327	116,949
มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	32,313	34,757	32,639	38,528	52,716	60,428
สับปะรดและผลิตภัณฑ์	20,244	19,289	25,990	23,146	23,176	28,996
ลำไย (สดและแปรรูป)	4,128	4,946	5,051	6,824	6,149	15,024
น้ำมันปาล์มและเมล็ดปาล์ม	5,145	10,479	16,883	4,984	6,855	16,455
ทุเรียน	3,151	3,480	3,824	4,952	4,628	5,589
มังคุด	277	755	744	1,879	1,956	2,071
มะพร้าว (มะพร้าวอ่อน)	379	354	402	364	413	521
ผัก (รวมทุกชนิด)	5,257	5,882	19,271	19,483	19,238	21,425
เครื่องเทศ (รวมทุกชนิด)	1,035	1,310	422	384	393	353

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.สถิติการค้าสินค้าเกษตรของไทยกับต่างประเทศ ปี 2554

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์ การส่งออก พืชอาหารของประเทศไทย
2. วิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อน ของการจัดการห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์พืชอาหารไทยไปยังตลาดต่างประเทศ
3. เสนอแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์การส่งออกไปยังตลาด ต่างประเทศที่มีประสิทธิภาพ

ผลิตภัณฑ์พืชอาหารไทยที่ส่งออกไปยังต่างประเทศ มีรูปแบบการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และ โลจิสติกส์ตามลักษณะของการจัดการสินค้าคงคลังตามประเภทของผลิตภัณฑ์ ในระบบห่วงโซ่อุปทานของพืชอาหาร การจัดเก็บสินค้าคงคลังเป็นการจัดเก็บในช่วงเวลาที่สั้น เพราะผลิตภัณฑ์พืชอาหารเป็นวัตถุดิบที่เน่าเสียได้ จึงมีต้นทุนในการจัดเก็บสูง และการจัดเก็บ ไว้นาน ทำให้คุณภาพลดลง การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน และ โลจิสติกส์ของการส่งออกพืชอาหารไทย สำหรับการศึกษาค้นคว้าครอบคลุมข้าว น้ำตาล (อ้อย) และมันสำปะหลัง

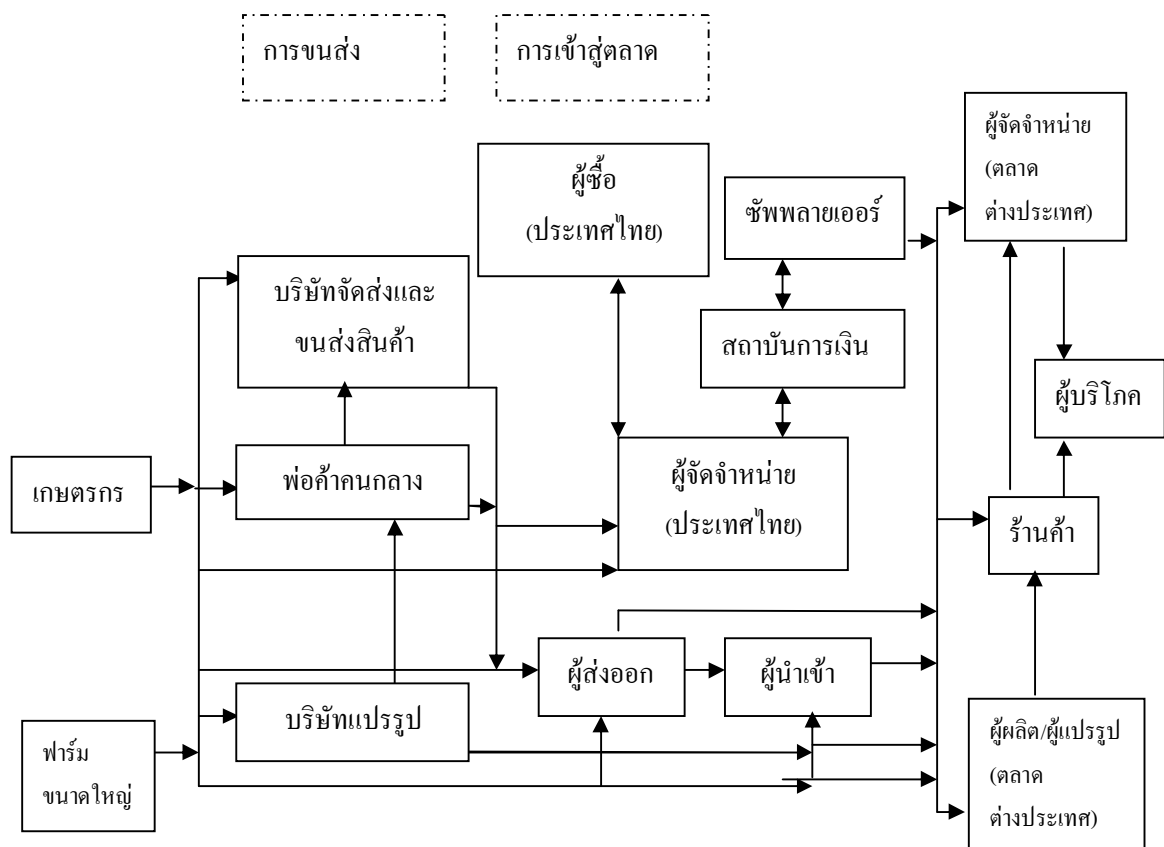
ระเบียบวิธีการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลสถิติ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบ ห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารของประเทศไทย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลกรณีศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงาน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์การส่งออกผลิตภัณฑ์เกษตร ได้แก่ บริษัทส่งออกสินค้าเกษตร บริษัทแปรรูปอาหาร บริษัทโลจิสติกส์ และกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมศุลกากร กรมวิชาการเกษตร สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) รวมทั้งการสอบถามสัมภาษณ์ผู้นำเข้าพืชอาหารไทย ผู้จำหน่าย ผู้ค้าปลีก พืชอาหาร ไทยในต่างประเทศ
3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง วิกฤต และโอกาสของระบบห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารไทยในตลาดโลก จากข้อมูลที่รวบรวมได้เพื่อจัดทำเป็นแนว ยุทธศาสตร์สำหรับการเพื่อประสิทธิภาพในห่วงโซ่อุปทานและ โลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารไทย

สรุปข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ

ห่วงโซ่อุปทานของการส่งออกพืชอาหารไทยเป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกิจกรรมระหว่างส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ผู้ผลิต (เกษตรกร) ไปจนถึงปลายทาง คือ ผู้บริโภค ทั้งนี้ ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องในกระบวนการ ได้แก่ ผู้ผลิต (เกษตรกร) ผู้แปรรูป (หรือ โรงงาน) ศูนย์กระจายสินค้า ร้านค้าย่อย (หรือผู้บริโภค) (ภาพ 1) ในห่วงโซ่อุปทานมีระบบโลจิสติกส์ ทำหน้าที่เคลื่อนย้ายผลผลิตทางการเกษตรตั้งแต่การรวบรวมผลผลิต การแปรรูป การจัดเก็บ การควบคุมสินค้า การขนส่ง การกระจายสินค้าไปจนถึงมือผู้บริโภค

ระบบห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารไทยเกี่ยวข้องกับการจัดการในด้านต่างๆ คือ 1) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก (facility management) เช่น ระบบสาธารณูปโภค (infrastructure) คลังสินค้า (warehouse) ศูนย์การกระจายสินค้า (distribution center) เครื่องจักรและอุปกรณ์ (machine and equipment) และอุปกรณ์ในการขนถ่าย (material handling)

ภาพ 1 ห่วงโซ่อุปทานของการส่งออกอาหารไทย

2) การจัดการสินค้าคงคลัง (inventory management) รวมไปถึงการวางแผนการเพาะปลูก แผนการเก็บเกี่ยว (harvesting plan) เพื่อให้เหมาะสมทั้งในด้านต้นทุนและความสามารถในการสนองต่อความต้องการของลูกค้า

3) การจัดการการขนส่ง (transportation management) ตั้งแต่แหล่งกำเนิดสินค้าจากไร่นาไปยังโรงงานผู้ผลิตหรือผู้แปรรูป หรือเรียกว่าการขนส่งขาเข้า (inbound transportation) ไปจนกระทั่งการขนส่งสินค้าสำเร็จรูปจากโรงงานไปยังลูกค้า หรือสินค้าขนส่งขาออก (outbound transportation) การจัดการการขนส่งรวมถึงการเลือกวิธีการขนส่ง (mode of transportation) การเลือกเส้นทางขนส่ง (routing selection) การวางแผนการใช้ผู้ขนส่งสินค้า และระวางการวางสินค้า

4) การจัดการข้อมูลสารสนเทศ (information management) หมายถึงข้อมูล ข่าวสารหรือเอกสารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ และมีผลกระทบต่อความเร็วในการตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า เช่น ข้อมูลการพยากรณ์ความต้องการสินค้า (forecasting demand) การจัดการเอกสารการส่งออกและการตรวจรับ การลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการทางเอกสารและข้อมูล การวางแผนระบบฐานข้อมูล

5) การจัดการเครือข่ายการกระจายสินค้า (distribution network management) รูปแบบของเครือข่ายการกระจายสินค้ามีส่วนช่วยให้การกระจายตัวของสินค้าอย่างรวดเร็วภายใต้ต้นทุนที่เหมาะสม

ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกข้าว: การส่งออกข้าวไปยังต่างประเทศมีกิจกรรมตั้งแต่การจัดซื้อ การจัดหาโกดังสินค้า ระบบการขนส่งสินค้า การควบคุมคุณภาพ การจัดจำหน่าย และระบบจัดการข้อมูล โดยเกษตรกรเป็นหน่วยผลิตเริ่มต้น จากนั้นมีการแปรรูปผ่านกลุ่มผู้จัดหาข้าวเปลือก (พ่อค้าคนกลาง กลุ่มเกษตรกร ตลาดกลาง) จากนั้นข้าวสารที่ได้จะถูกส่งไปยังพ่อค้าส่งออก หยง และพ่อค้าขายส่ง ซึ่งอาจส่งจากโรงสีโดยตรง หรือส่งผ่านหยง

สำหรับขั้นตอนต่อไปเป็นขั้นตอนกระจายสินค้าโดยพ่อค้าขายส่งจะเป็นผู้ดำเนินการส่งออกข้าวสารไปยังต่างประเทศ (สนั่น เกษารีย์ และ ระพีพันธ์ ปิตาคะโส, 2554) โดยที่กระบวนการส่งสินค้าออกไปยังต่างประเทศมีหน่วยงานจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งออกเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ บริษัทจัดส่งสินค้าเกษตร นายหน้าตัวแทนการค้า บริษัท โลจิสติกส์ บริษัทเดินเอกสาร กรมศุลกากร กรมส่งเสริมการส่งออก สภาหอการค้าไทย กรมการค้าต่างประเทศ

ต่อมารัฐบาลดำเนินนโยบายรับจำนำข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาด จึงมีผู้เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นในห่วงโซ่อุปทานและระบบโลจิสติกส์ ได้แก่ โรงสีที่ผ่านการคัดเลือกโดยรัฐบาล สถาบันเกษตรกรที่เข้าร่วมรับจำนำ และการใช้ยูนิตของเกษตรกรเป็นที่เก็บรักษาข้าว เมื่อมีการรับจำนำ

ข้าว อคส. และอ.ต.ก.มีหน้าที่ออกใบประทวนให้แก่เกษตรกรแต่ละราย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปทำสัญญาและรับเงินจาก ธ.ก.ส. นโยบายรับจำนำข้าวทำให้ตลาดกลางข้าวเปลือกซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายข้าวด้วยวิธีการตกลงประมุขระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายหายไปจากระบบ และมีการตั้งตลาดกลางข้าวสารขึ้นมาแทน

นอกจากนี้ นโยบายจำนำข้าวยังก่อให้เกิดผลกระทบกับหยงขนาดเล็กซึ่งเป็นตัวกลางการค้าข้าวระหว่างโรงสีกับพ่อค้า เนื่องจากรัฐบาลเป็นผู้สำรองข้าวรายใหญ่ ทำให้โรงสีที่ไม่ได้ร่วมในโครงการและหยงผู้เป็นตัวกลางค้าข้าวไม่สามารถจัดหาข้าวได้ รัฐบาลทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อค้าคนกลางรวบรวมข้าวเปลือกขายใหญ่ และพ่อค้าคนกลางขายข้าวสาร ระบบการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของการส่งออกข้าวภายใต้ นโยบายรับจำนำข้าวจึงมีการเพิ่มตัวแทนของรัฐบาลในการจัดซื้อข้าวเปลือก คลังกลางที่ทำหน้าที่เก็บข้าวเปลือกจากโครงการรับจำนำ ตลาดกลางข้าวสารที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางซื้อขายข้าวสารระหว่างโรงสีที่ไม่ได้ร่วมโครงการจำนำข้าว และพ่อค้าส่งออก และคู่ค้า โดยมีกระบวนการส่งออกข้าวประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องตามภาพ 2

ตาราง 3 มูลค่าข้าวส่งออก จำแนกตามประเทศ พ.ศ. 2550 – 2554 (ล้านบาท)

ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
รวม	119,215	203,219	172,207	168,193	193,842
ไนจีเรีย	3,783	20,752	19,675	19,984	23,271
อินโดนีเซีย	4,836	1,738	2,560	4,513	14,594
สหรัฐอเมริกา	7,600	10,751	12,961	13,864	12,615
บังกลาเทศ	42,871	175,464	1,254	1,800	10,435
แอฟริกาใต้	5,701	11,053	14,093	9,614	10,021
โกตดิวัวร์	4,971	8,315	10,365	10,453	9,929
อิรัก	3,627	8,577	4,209	7,214	9,281
จีน	7,419	5,349	7,117	6,876	7,137
ฮ่องกง	5,661	7,272	7,822	6,777	6,584
กานา	2,780	4,195	3,623	3,026	6,178
มาเลเซีย	5,590	12,113	3,969	3,905	6,034
สิงคโปร์	3,730	6,026	5,034	4,577	4,862
ญี่ปุ่น	1,627	2,933	4,560	4,882	4,707
อิหร่าน	6,899	2,665	53	1,132	4,515
เซเนกัล	6,493	7,004	5,726	3,634	3,148
เบนิน	8,511	13,067	11,467	7,611	3,135
แคเมอรูน	1,150	2,160	2,837	3,279	2,978
ฟิลิปปินส์	4,286	12,280	2,437	7,989	2,815
ออสเตรเลีย	1,559	3,239	3,511	3,221	2,806
แคนาดา	1,502	2,385	2,589	2,851	2,743

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ(ปี 2554)

ปลายทางการส่งออกที่สำคัญของข้าวไทยตามมูลค่า 20 อันดับแรก ได้แก่ ประเทศไนจีเรีย อินโดนีเซีย สหรัฐอเมริกา บังกลาเทศ แอฟริกาใต้ โคอติวัวร์ อิรัก จีน ฮองกง กานา มาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น อิหร่าน เซเนกัล เบนิน แคนเมอรูน ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และแคนาดา ส่วนใหญ่เป็นประเทศในเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาเหนือ

ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกน้ำตาล

ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของการส่งออกน้ำตาลของประเทศไทย ประกอบด้วยเกษตรกรผู้ปลูกอ้อย ผู้จัดซื้อ ผู้รวบรวม โกดังสินค้า ระบบการขนส่ง การควบคุมคุณภาพ การจัดจำหน่าย และระบบจัดการข้อมูล ซึ่งโรงงานน้ำตาลในประเทศไทยกระจายอยู่ทั่วประเทศ และตั้งอยู่ในทำเลที่ใกล้กับแหล่งเพาะปลูกอ้อย เกษตรกรผู้ปลูกอ้อยจำเป็นต้องทำการขนส่งอ้อยไปยังโรงงานแปรรูปให้เร็วที่สุด เนื่องจากราคาอ้อยที่ขายได้จะขึ้นอยู่กับค่าความหวาน และน้ำหนัก รัฐบาลเป็นผู้กำหนดปริมาณน้ำตาลทรายขาวสำหรับโรงงานและใช้พระราชบัญญัติป้องกันการค้ำกำไรเกินควร พ.ศ. 2509 เป็นเครื่องมือในการควบคุม สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม มีหน้าที่กำกับดูแลอ้อย และน้ำตาลทราย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกร

โรงงานน้ำตาลทราย และผู้บริโภครวมกันกำหนดปริมาณน้ำตาลที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผลผลิตและการจัดจำหน่ายน้ำตาลทราย โดยแบ่งโควตาออกเป็นสามส่วน ได้แก่ (1) น้ำตาลทรายโควต่า ก. คือ น้ำตาลทรายขาวหรือน้ำตาลขาวบริสุทธิ์ที่คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายกำหนดให้ผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศ ตามปริมาณที่กำหนด (2) น้ำตาลทรายโควต่า ข. คือ น้ำตาลทรายดิบที่คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายกำหนดให้โรงงานน้ำตาลผลิตแล้วส่งมอบให้บริษัทอ้อยและน้ำตาลไทย จำกัด เพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ จำนวน 8 แสนตัน เพื่อใช้ทำราคาในการคำนวณราคาน้ำตาลส่งออก (3) น้ำตาลทรายโควต่า ค. คือ น้ำตาลทรายดิบหรือน้ำตาลทรายขาวหรือน้ำตาลทรายขาวบริสุทธิ์ ที่คณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทรายกำหนดให้โรงงานผลิตเพื่อการส่งออก

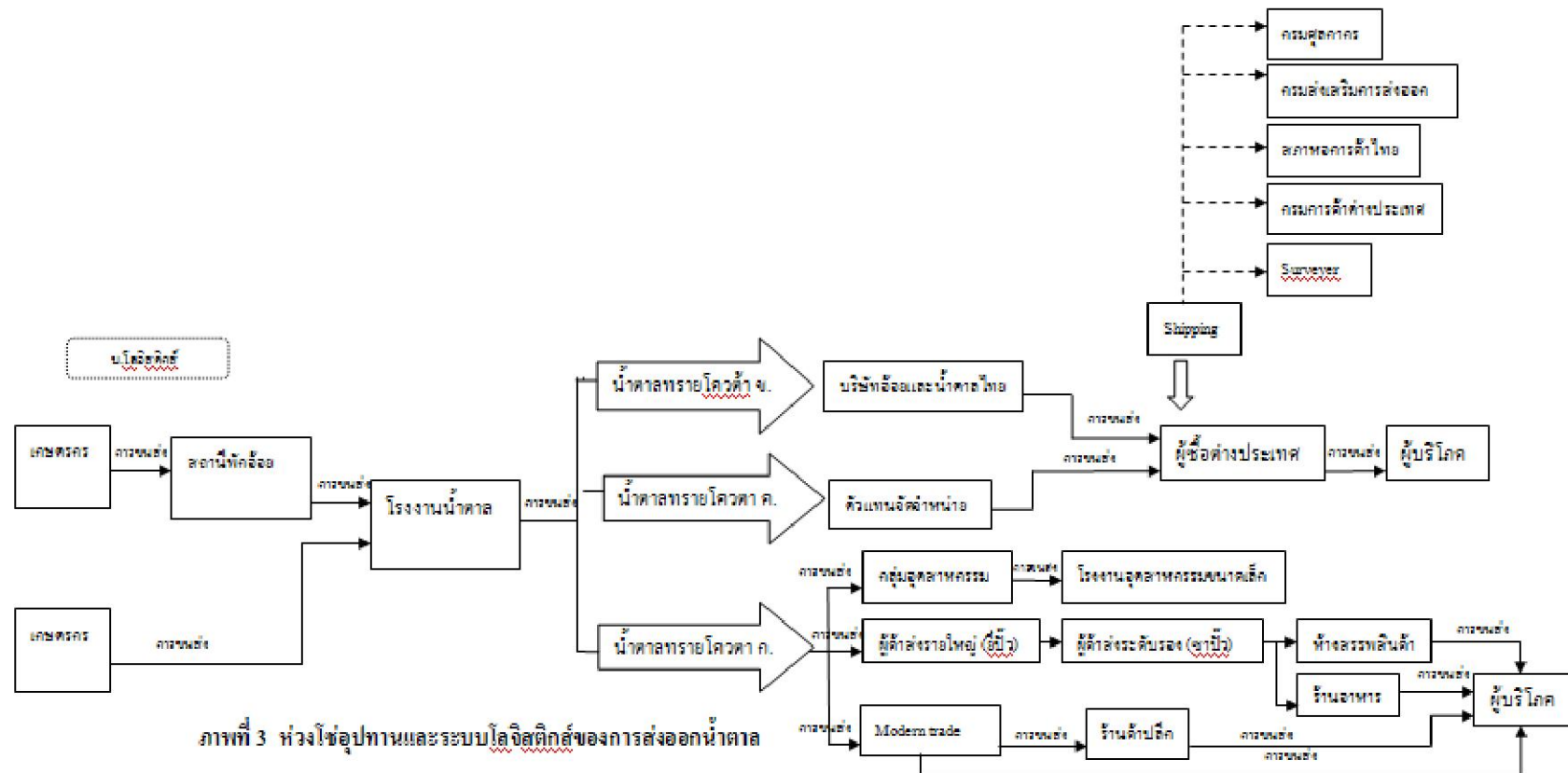
หลังจากที่โรงงานผลิตน้ำตาลทรายได้ครบตามปริมาณที่จัดสรรให้ตามโควต่า ก. และโควต่า ข. การจำหน่ายน้ำตาลทรายในประเทศอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย โดยมีการควบคุมปริมาณน้ำตาลที่ออกจำหน่ายในท้องตลาดและรักษาเสถียรภาพของราคา โดยที่โรงงานน้ำตาลสามารถดำเนินงานอย่างเสรีภายใต้การควบคุมของหน่วยงานดังกล่าว ซึ่งจะมีการจำหน่ายให้กับลูกค้าภายในประเทศ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มพ่อค้าส่งรายใหญ่ (ยี่ปี่ว) และระดับรอง (ซาปี่ว) กลุ่ม Modern trade กลุ่มลูกค้าอุตสาหกรรม สำหรับการส่งออก

น้ำตาลทราย แบ่งออกเป็นการส่งออกน้ำตาลทรายโคเวตา ข. และน้ำตาลทรายโคเวตา ค. โดยบริษัทอ้อยและน้ำตาลไทย จำกัด เป็น ผู้ส่งออกน้ำตาลทรายโคเวตา ข. สำหรับน้ำตาลทรายโคเวตา ค. ส่งออกโดยบริษัทผู้ส่งออกตามพระราชบัญญัติอ้อยและน้ำตาลทราย (มีอยู่ 6 บริษัท) กระบวนการส่งน้ำตาลไปต่างประเทศ มีหน่วยงานจากภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับการส่งออกเข้ามามีส่วนร่วมตามภาพ 3

ตาราง 4 ปลายทางการส่งออกน้ำตาลทรายของประเทศไทย พ.ศ. 2550 - 2554

	(ล้านบาท)				
ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
รวม	43,806	47,637	61,585	69,318	109,447
อินโดนีเซีย	12,508	14,688	11,396	19,363	21,357
ญี่ปุ่น	5,054	8,049	8,205	7,311	15,924
กัมพูชา	2,088	3,292	5,944	6,576	7,912
เกาหลีใต้	488	2,185	1,915	2,238	6,820
อิรัก	2,357	2,676	2,717	870	6,390
เวียดนาม	507	1,025	1,654	3,951	5,458
มาเลเซีย	1,884	681	630	2,079	5,361
จีน	1,847	1,108	2,300	363	4,811
ไต้หวัน	1,575	4,018	3,525	1,316	3,745
ฟิลิปปินส์	1,300	1,495	1,228	5,414	3,484
สิงคโปร์	2,406	1,401	1,587	1,926	3,399
บังกลาเทศ	510	8	979	1,123	2,090
รัสเซีย	412	1,182	359	423	2,050
ออสเตรเลีย	1	2	193	859	2,049
อิหร่าน	2,269	397	143	0	1,542
ตูนิเซีย	0	0	0	0	1,376
ชูดาน	0	883	765	2,032	1,134.
ลาว	276	548	660	590	973
เอริเทรีย	299	0	0	0	947
เคนยา	195	74	492.	279	875

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ปี 2554)

ภาพที่ 3 ห่วงโซ่อุปทานและระบบโลจิสติกส์ของการส่งออกน้ำตาล

ที่มา : ใช้ข้อมูลจากรายงานผลการศึกษา โครงการพัฒนาระบบโลจิสติกส์และการจัดการห่วงโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย, 2549

ปลายทางการส่งออกน้ำตาลทรายจากประเทศไทย 20 อันดับตามมูลค่าส่งออก ได้แก่ อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น กัมพูชา เกาหลีใต้ อีรัก เวียดนาม มาเลเซีย จีน ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บังกลาเทศ รัสเซีย ออสเตรเลีย อิหร่าน ตูนิเซีย ลาว เปรู และเคนยาซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะกลุ่มอาเซียน

ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกมันสำปะหลัง

ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของการส่งออกมันสำปะหลังของประเทศไทย ประกอบด้วยการจัดซื้อจากเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง โกดังสินค้า การขนส่งสินค้า การควบคุมคุณภาพ การจัดจำหน่าย และระบบจัดการข้อมูล โดยเริ่มกระบวนการตั้งแต่เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ลานมัน โรงงานแปรรูป หรือพ่อค้าคนกลาง โดยที่ลานมันอาจทำกิจกรรมหลายอย่าง เช่น เป็นพ่อค้าคนกลางรวบรวมมันสำปะหลังสดจำหน่ายให้แก่โรงงานแปรรูป หรือแปรรูปหิวมันสำปะหลังสดเป็นมันเส้นจำหน่ายให้ผู้ส่งออก หรือทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง สำหรับโรงงานมันอัดเม็ดทำหน้าที่แปรรูปจำหน่ายมันอัดเม็ดให้โรงงานอาหารสัตว์หรือผู้ส่งออก และโรงงานแป้งมันสำปะหลังแปรรูปหิวมันสดเป็นแป้งมันสำปะหลังส่งไปจำหน่ายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้ หิวมันสำปะหลังบางส่วนมีการจำหน่ายเพื่อ การบริโภคหรือนำไปผลิตเป็นเอทานอลภายในประเทศ (ดังภาพ 4) บทบาทของรัฐในกรณี ที่ราคามันสำปะหลังตกต่ำ มีมาตรการรับจำนำหิวมันสำปะหลังสดและนำออกจำหน่ายในช่วงเวลาที่เหมาะสม โดยมีการฝากมันไว้ที่โกดังขององค์การคลังสินค้าหรือผู้แปรรูปมันที่ร่วมโครงการของรัฐ เนื่องจากไม่สามารถเก็บรักษาสินค้าในรูปของมันสดได้ รัฐจึงเป็นผู้จ่ายค่าแปรรูปและค่าเก็บสินค้า ระบบการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของการส่งออกผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลังกรณีที่มีการแทรกแซงโดยรัฐ อาศัยการดำเนินงานผ่าน โรงงานผลิตมันสำปะหลัง ลานมัน และ โกดังสินค้าที่เข้าร่วม โครงการรับจำนำ สำหรับปริมาณผลผลิตจากมันสำปะหลังที่ทางรัฐบาลรับจำนำ รัฐบาลสามารถระบายผลผลิตโดยการเปิดขายทั่วไป การเปิดขายแบบรัฐบาลต่อรัฐบาล การขายผ่านตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และการขายแบบพิเศษตามกระบวนการในภาพที่ 4

ปลายทางการส่งออกมันสำปะหลังของประเทศไทยจำแนกตามมูลค่าการส่งออก 20 อันดับแรก คือ จีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ใต้หวัน มาเลเซีย เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ออสเตรเลีย เยอรมนี แอฟริกาใต้ บังกลาเทศ อินเดีย แคนาดา ฮองกง สวีเดน นิวซีแลนด์ และเวียดนาม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศในเอเชียโดยเฉพาะอาเซียน อเมริกา ยุโรป (ตาราง 5)

ตาราง 5 ประเทศปลายทางการส่งออกมันสำปะหลังไทยจำแนกตามประเทศ พ.ศ. 2550 - 2554

	(ล้านบาท)				
ประเทศ	2550	2551	2552	2553	2554
รวม	48,552	47,764	51,602	68,592	79,805
จีน	16,388	11,177	26,775	36,705	41,044
ญี่ปุ่น	5,599	7,651	5,652	7,216	8,637
อินโดนีเซีย	3,256	2,884	3,514	5,274	8,057
ใต้หวัน	2,940	3,005	3,263	4,058	4,418
มาเลเซีย	1,623	2,094	2,103	3,196	3,741
เกาหลีใต้	1,934	4,910	2,143	1,775	2,689
สหรัฐอเมริกา	890	1,285	987	1,744	1,540
เนเธอร์แลนด์	5,169	3,488	584	823	1,279
ฟิลิปปินส์	885	859	1,104	1,372	1,147
สิงคโปร์	999	962	686	815	898
ออสเตรเลีย	599	449	511	479	544
เยอรมนี	236	528	221	363	501
แอฟริกาใต้	608	603	382	455	472
บังกลาเทศ	276	420	382	510	460
อินเดีย	122.	90	375	573	375
แคนาดา	538	614	382	317	327
ฮ่องกง	685	406	342	448	325
สวีเดน	375	379	176	44	324
นิวซีแลนด์	430	642	188	217	274
เวียดนาม	78	95	132	535	265

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2554

การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ข้าว อ้อย (น้ำตาล) มันสำปะหลัง

1) การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ขาเข้า

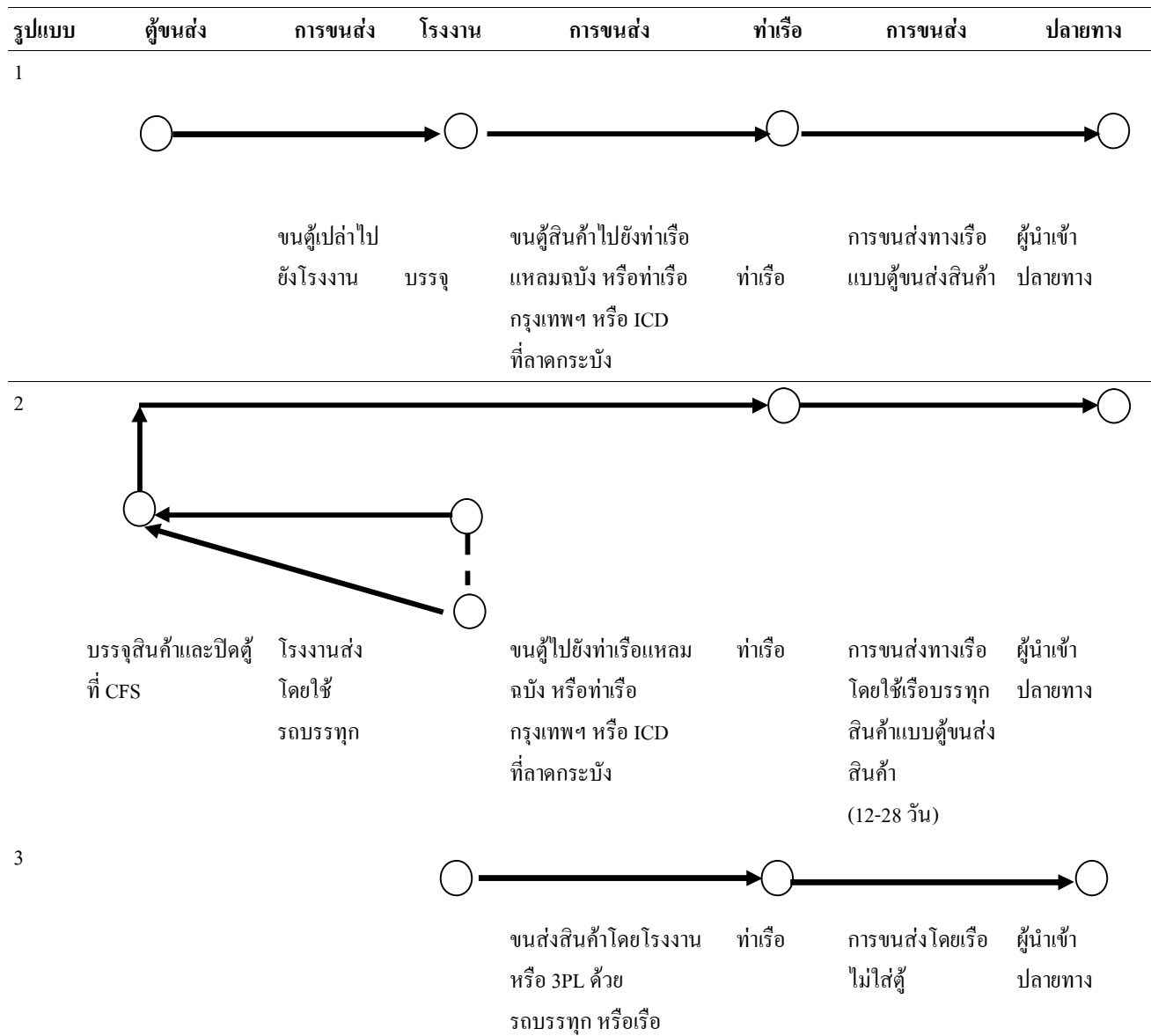
การขนส่งขาเข้าของข้าว อ้อย (น้ำตาล) มันสำปะหลัง จากแหล่งเพาะปลูกในประเทศไทย มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน คือ การขนส่งจากแหล่งปลูกมายังโรงงานแปรรูปโดยตรง หรือมีการรวบรวมวัตถุดิบมารวมที่จุดใดจุดหนึ่งก่อน โดยผู้รวบรวมหรือคนกลาง เพื่อให้ได้ในปริมาณที่ต้องการแล้วจึงขนส่งไปยังโรงงานแปรรูป การขนส่งข้าว อ้อย (น้ำตาล) มันสำปะหลัง ไปยังโรงงานแปรรูปเป็นการขนส่งในระยะสั้น เนื่องจากโรงงานแปรรูปตั้งอยู่ใกล้แหล่งผลิต ปัญหาในกระบวนการนี้ คือ การรอคอยรถขนส่งวัตถุดิบทางการเกษตร และการรอหน้าโรงงานแปรรูปเป็นต้นทุนด้านการจัดการการขนส่งที่ไม่จำเป็น เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบที่เน่าเสียได้ (perishable product) และต้องเข้าสู่กระบวนการแปรรูปในระยะเวลาอันสั้น นับตั้งแต่การเก็บเกี่ยว การวางแผนการเก็บเกี่ยว การรอคอยหรือเข้าคิวเพื่อขนส่ง ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสูงขึ้น และยังมีต้นทุนความเสี่ยงคุณภาพ เช่น โรงสีข้าว และโรงงานน้ำตาล ซึ่งรถขนส่งอ้อยอาจต้องรอคิวลงอ้อยให้แก่โรงงานมากกว่า 30 ชั่วโมง ซึ่งคิดเป็นต้นทุนโลจิสติกส์ ที่เสียเปล่า และยังทำให้ค่าความหวานของอ้อยลดลงด้วย

2) การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ขาออก

การขนส่งขาออก หมายถึง การขนส่งจากหน้าโรงงานที่ผลิตสินค้าไปจนถึงลูกค้าในต่างประเทศ คือ การขนส่งผ่านทางเรือ รูปแบบการขนส่งขาออกสามารถแสดงได้ ดังกรอบ 1

การจัดการการขนส่งผลิตภัณฑ์ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง แบบที่ 1 ถึง 3 เป็นการขนส่งผลิตภัณฑ์ทางเรือ เริ่มจากการลากตู้ขนส่งสินค้าเปล่าจากลานพักตู้ไปยังโรงงานเพื่อรับสินค้า และตรวจสินค้าและปิดตู้ที่โรงงาน ผู้ส่งออกที่ใช้การขนส่งแบบที่ 1 จะเป็นผู้ส่งออกที่สามารถส่งผลิตภัณฑ์ได้ในปริมาณเต็มความจุของตู้ขนส่งสินค้า ในการขนส่งแบบที่ 2 เป็นการส่งออกโดยตัวแทนการค้า ซึ่งทำหน้าที่หาสินค้าให้ผู้นำเข้าในปลายทาง เพื่อให้เต็มตู้ขนส่งสินค้า ในกรณีที่มีการส่งสินค้าไม่เต็มตู้ขนส่งสินค้า ในการขนส่งรูปแบบนี้ผู้ส่งออกจะนัดหมายให้โรงงานผู้ผลิตส่งสินค้ามายังลานบรรจุสินค้าหรือ Container Freight Station (CFS) เพื่อบรรจุสินค้าเข้าตู้ ก่อนที่จะส่งไปท่าเรือหรือสถานชานชาลาขนส่งสินค้า (Inland Container Depot : ICD) การขนส่งแบบที่ 3 เป็นรูปแบบการขนส่งสินค้าโดยใช้รถบรรทุกบรรทุกผลิตภัณฑ์ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง จากโรงงานมายังท่าเรือเพื่อลงเรือไม่ใส่ตู้ขนส่งสินค้า

กรอบ 1 รูปแบบโลจิสติกส์ขาออก ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง

การขนส่งผลิตภัณฑ์ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง ใช้การขนส่งทางเรือ โดยการขนส่งทางเรือ จากไทยไปประเทศปลายทาง มีสายเรือที่ขนส่งและมีตารางการขนส่งที่แน่นอน ระยะเวลาในการขนส่งขึ้นอยู่กับสายเรือและเส้นทาง (12-28 วัน) ปัญหาการขนส่งทางเรือ คือ ผู้ขนส่งสินค้าไม่เพียงพอในบางฤดูกาล เนื่องจากปริมาณตู้เข้าและออกนอกประเทศไม่สมดุลกัน การนำผู้เปล่าเข้าประเทศจึงเป็นการเพิ่มต้นทุนในการขนส่งของสายเรือ

สถานการณ์ของห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลัง

1. การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก

1) ขาเข้า

1.1) การขนส่ง

การขนส่งจากแหล่งเพาะปลูกหรือเพื่อลำเลียงเข้าสู่โรงงานแปรรูป โดยส่วนใหญ่ลำเลียงทางถนนซึ่งมีปริมาณถนนที่เพียงพอสำหรับการขนส่ง สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งในระบบโลจิสติกส์ขาเข้าจึงไม่เป็นอุปสรรคต่อระบบห่วงโซ่อุปทาน

1.2) การจัดการสินค้าคงคลังและการจัดเก็บ

ผู้ประกอบการรายใหญ่มีความพร้อมในสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดการสินค้าคงคลังและการจัดเก็บ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่มีการจัดการระบบ Contract Farming ที่ดี แต่ในด้านการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบให้ได้มาตรฐาน (เช่น เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ในห้อง LAB) ยังมีไม่เพียงพอต่อความต้องการในบางพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการเกษตรกรรมตลอดทั้งปี และมีวัตถุดิบทางการเกษตรหลากหลายชนิด ในภาพรวมนั้นการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกของสินค้าคงคลังในด้านโลจิสติกส์ขาเข้าจากไร่อู่โรงงานนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อระบบห่วงโซ่อุปทานของการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังต่างประเทศมากนัก ยกเว้นกระบวนการรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์

1.3) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศ

มีปัญหาในด้านการจัดการข้อมูล ในขั้นตอนการขอใบรับรองต่างๆ และการติดต่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ของทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

1.4) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านบุคลากร

บุคลากรและหน่วยงานด้านการตรวจวิเคราะห์และการให้ใบอนุญาตรับรองแหล่งเพาะปลูก และบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านในระบบห่วงโซ่อุปทานพืชอาหารมีจำกัด ต้องมีการพัฒนาบุคลากรในด้านการตรวจคุณภาพและการรับรองมาตรฐานแหล่งเพาะปลูก

2) ขาออก

2.1) การขนส่ง

ผู้ส่งออกขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือโดยใช้รถบรรทุกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการขนส่งทางรถไฟยังครอบคลุมทั่วประเทศ รัฐควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการตั้ง ICD รวมทั้งการลงทุนในระบบรางรถไฟในเขตภูมิภาคที่มีการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีปริมาณมาก เช่น ข้าว น้ำตาล มันสำปะหลัง ซึ่งหากมีการสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการขนส่งโดยทางรถไฟให้ทั่วถึงทุกภูมิภาค จะทำให้ต้นทุนและระยะเวลาที่ใช้ในการขนส่งลดลง ท่าเรือที่มีอยู่ในขณะนี้มีประสิทธิภาพ แต่ผู้ส่งออกมักประสบปัญหาตู้สินค้า (containers) ไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงมีการขนส่งตู้เปล่ามาจากประเทศอื่น ซึ่งทำให้มีค่าระวางที่สูงขึ้น

2.2) การจัดการสินค้าคงคลังและการจัดเก็บ

ผู้ผลิตวางแผนการผลิตสอดคล้องกับการจัดการการขนส่ง การใช้คลังสินค้าเพื่อจัดเก็บผลิตภัณฑ์ตามความเหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกในด้านคลังสินค้าไม่เพียงพอต่อระบบการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ขาออก

2.3) การจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศ

ข้อมูลสารสนเทศในระบบห่วงโซ่อุปทานขาออกมีความซ้ำซ้อน การพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลกลางสำหรับการตรวจสอบสินค้าและการออกเอกสารจะมีส่วนช่วยเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการระบบห่วงโซ่อุปทานขาออกได้

2. การจัดการสินค้าคงคลัง

1) ขาเข้า

ในระบบห่วงโซ่อุปทานอาหารที่ดีต้องมีแหล่งวัตถุดิบที่แน่นอน มีปริมาณวัตถุดิบเพียงพอในแต่ละวันที่ผลิต ซึ่งต้องรวมถึงการวางแผนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว การควบคุมคุณภาพในแหล่งวัตถุดิบ วิธีการที่สามารถควบคุมปริมาณวัตถุดิบ คุณภาพ และองค์ประกอบอื่นๆ ได้อย่างใกล้ชิด คือ การทำ Contract Farming ซึ่งการทำ Contract Farming นี้จะต้องอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้ประกอบการหรืออุตสาหกรรมรายใหญ่ที่ใช้กันอยู่ ในกรณีผู้ประกอบการรายเล็ก การทำ Contract Farming เพื่อการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องและควบคุมคุณภาพอาจทำได้ยากหรือทำได้ในปริมาณไม่มาก การจัดการสินค้าคงคลังในระบบห่วงโซ่อุปทานแบบนี้ จึงไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การจัดการสินค้าคงคลังของระบบห่วงโซ่อุปทานขาเข้าของข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลัง ในปัจจุบันยังมีส่วนที่ต้องการการพัฒนา โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และ

กลุ่มเกษตรกรที่ไม่อยู่ภายใต้ Contract Farming ทั้งในเรื่องการวางแผนการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวให้สอดคล้องกับกำลังการผลิตและการขนส่ง รวมทั้งการวางแผนการควบคุมคุณภาพการเพาะปลูกและการผลิต

2) ขาออก

มุ่งเน้นการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับแผนการขนส่งและตารางการออกของสายเรือ สามารถจัดการได้ดีพอสมควร

3. การจัดการด้านการขนส่ง

1) ขาเข้า

กรณีของ Contract Farming การขนส่งขาเข้าของวัตถุดิบจากแหล่งเพาะปลูกในประเทศไทย มีการขนส่งวัตถุดิบจากแหล่งปลูกหรือฟาร์มมายังโรงงานโดยตรงหรือเกิดการขนส่งโดยมี การรวบรวมวัตถุดิบมาที่จุดใดจุดหนึ่งก่อนเนื่องจากง่ายต่อการจัดการและการวางแผนการเก็บเกี่ยว ทำให้ประหยัดต้นทุนการขนส่ง เนื่องจากการขนส่งจากผู้รวบรวมมายังโรงงานจะสามารถบรรจุได้เต็มคันรถ

กรณีที่ไม่มี Contract Farming การขนส่งมีทั้งแบบที่มีผู้รวบรวม และแบบที่เกษตรกรเป็นผู้ส่งวัตถุดิบไปยังโรงงานโดยตรง การขนส่งมีทั้งการใช้รถขนส่งของเกษตรกร รถของผู้รวบรวม รถของโรงงาน หรือการขนส่งโดยบริษัทรับขนส่ง (หรือ 3PL)

สรุปได้ว่าการจัดการการขนส่งวัตถุดิบทางการเกษตรขาเข้าที่มีประสิทธิภาพที่สุด ทั้งในด้านต้นทุนการขนส่งและคุณภาพสินค้า คือ การขนส่งจากเกษตรกรที่มี Contract Farming โดยมีการขนส่งผ่านผู้รวบรวม และมีการวางแผนการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวที่ดี เหมาะสมต่อกำลังการผลิตของโรงงานและศักยภาพการขนส่ง แต่อุตสาหกรรมที่มีการจัดระบบ Contract Farming ที่ดีมักจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ดังนั้น ส่วนใหญ่ในระบบโลจิสติกส์ขาเข้าของระบบห่วงโซ่อุปทานอาหาร การขนส่งวัตถุดิบเข้าโรงงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

2) ขาออก

การขนส่งข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังไปยังต่างประเทศใช้การขนส่งทางเรือ ซึ่งค่าขนส่งขึ้นอยู่กับฤดูกาล โดยทั่วไปการขนส่งทางเรื่อนั้นจะประสบปัญหาเกี่ยวกับตู้ขนส่งสินค้าที่ไม่เพียงพอในบางฤดูกาลเนื่องจากปริมาณตู้เข้าและออกนอกประเทศไม่สมดุลกัน การนำเข้าตู้เปล่าเข้าประเทศจึงเป็นการเพิ่มต้นทุนในการขนส่ง

สรุปได้ว่าการจัดการการขนส่งของระบบโลจิสติกส์ขาออกยังต้องการการพัฒนาในด้านการจัดการความสมดุลของตู้ขนส่งสินค้า การวางแผนการขนส่งให้สอดคล้องกับตารางการออกของเรือ

4. การจัดการข้อมูล

1) ขาเข้า

1.1) การจัดหาวัตถุดิบ

ปัญหาด้านคุณภาพของสินค้าที่ต่ำและไม่สม่ำเสมอ พบว่าส่วนใหญ่เกิดขึ้นในขั้นตอนการผลิตวัตถุดิบ เกษตรกรผู้ผลิตวัตถุดิบรายเล็กของประเทศยังขาดความรู้ ความชำนาญในเรื่องมาตรฐานและระบบการผลิตที่ดี ยังมีการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ยังไม่เหมาะสม ตั้งแต่การใช้ดิน น้ำ สารเคมี การจัดเก็บสินค้าคงคลัง และการลดสารตกค้าง

ในการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการจัดการข้อมูลสารสนเทศสำหรับหน่วยงานของภาครัฐ ควรมีการผลักดันให้เกิดมาตรฐานวัตถุดิบที่ดีและส่งเสริมให้เกษตรกรตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของตนเองที่มีต่ออุตสาหกรรมอาหาร โดยจัดให้มีหน่วยงานรองรับในด้านการเผยแพร่ข้อมูลและการอบรมให้เกษตรกรมีความเข้าใจในมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารอย่างจริงจังและต่อเนื่อง และมีการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) นอกจากนี้ ควรส่งเสริมและสนับสนุนการตรวจสอบแหล่งวัตถุดิบโดยใช้ระบบ fast track ในการออกใบรับรองการผลิตในฟาร์มสำหรับผู้ผลิตที่ได้มาตรฐาน ส่วนภาคเอกชนควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลและระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้สืบค้นแหล่งที่มาของวัตถุดิบอย่างชัดเจน โดยอาจเริ่มใช้กับกิจการที่มีความเชื่อมโยงกับผู้ผลิตวัตถุดิบ เช่น ในลักษณะของ Contract Farming

การสื่อสารข้อมูลเพื่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ขาเข้า ยังต้องการพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ

1.2) การตรวจรับรองผู้ประกอบการ

ภาครัฐควรมีแผนในการลดขั้นตอนการดำเนินงานที่ทำให้การตรวจสอบรับรองสถานประกอบการ ให้มีความรวดเร็ว (fast track) และลดความซ้ำซ้อนในหน่วยงาน และควรมีนโยบายสนับสนุนที่ต่อเนื่องให้สถานประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กสามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตให้สูงขึ้น ในการกำหนดแผนของขั้นตอนการดำเนินงานการ

ตรวจรับรองโรงงานหรือสถานประกอบการควรแบ่งประเภทของการตรวจรับรองเป็นระบบ fast track หรือ normal track ซึ่งอาจจะกำหนดจากรายการศักยภาพการผลิตของสถานประกอบการ

การออกกฎระเบียบการตรวจรับรองโรงงานหรือสถานประกอบการในแต่ละระดับควรมีความทันสมัย แต่ป้องกันไม่ให้สถานประกอบการหลีกเลี่ยงหรือฝ่าฝืนกฎระเบียบได้

2) ขาออก

2.1) การตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ก่อนการส่งออกและการขอใบรับรอง

โดยใช้หลักการเดียวกันกับระบบการตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบและตรวจรับรองโรงงาน การตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนการส่งออกควรมีระบบ fast track เพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบคุณภาพให้รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายขึ้น โดยภาครัฐควรมีการแบ่งระดับ (grade) ของสินค้าที่จะต้องตรวจสอบ ประกอบกับควรที่จะประยุกต์ระบบ Competent Authority ที่จะใช้กับสินค้าอื่นที่หน่วยงานราชการนั้นๆ เป็นผู้รับผิดชอบ

2.2) พิธีการศุลกากรและการจัดทำเอกสาร

การดำเนินงานทางศุลกากรและการจัดทำเอกสารมีระบบ EDI (Electronic Data Interchange) อำนวยความสะดวกแต่มีเฉพาะผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่ใช้บริการ เนื่องจากมีความพร้อมมากกว่าบริษัทขนาดเล็ก ที่สำคัญยังขาดระบบ One Stop Service ที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกที่สามารถออกใบอนุญาตต่างๆ มาให้บริการร่วมกันที่ศุลกากร

5. การจัดการเครือข่ายการกระจายสินค้า

ระบบห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ในการส่งออกข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลัง ไทยมีเครือข่ายการกระจายสินค้าไม่มากนัก ผู้ส่งออกข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังในไทยที่ส่งสินค้าไปประเทศในต่างประเทศจะติดต่อประสานงานกับผู้นำเข้าสินค้า (importer) ในประเทศต่างๆ น้อยราย เนื่องจากความไม่มั่นใจในผู้นำเข้ารายใหม่ซึ่งอาจไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพและระเบียบการกักกันสินค้า ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

การวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อน ในห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์

จากการสัมภาษณ์และเยี่ยมชมหน่วยงานที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องในห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์การส่งออกพืชอาหารของไทย เช่น บริษัทจัดส่งสินค้าเกษตร บริษัทแปรรูปบริษัทโลจิสติกส์ กรมศุลกากร สำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ ผู้นำเข้าและผู้ค้าปลีกในต่างประเทศ ทำให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค จุดแข็ง และจุดอ่อน ดังตาราง 6 และ ตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 6 โอกาสและอุปสรรค

โอกาส	อุปสรรค
1. การเพิ่มขึ้นของปริมาณการนำเข้าสินค้าเกษตรในประเทศกลุ่มเป้าหมายแสดงให้เห็นถึงโอกาสทางการตลาดสำหรับพืชอาหารไทย	1. การคุ้มครองสิทธิบัตรพันธุ์พืชได้กลายเป็นข้อจำกัดต่อการดำเนินงานแบบดั้งเดิมของเกษตรกรที่ไม่สามารถใช้ผลผลิตทางการเกษตรที่จัดซื้อเข้ามาเพื่อการเพาะปลูกแพร่พันธุ์ต่อไป
2. จำนวนประชากรโลกเพิ่มมากขึ้นทุกปี อาหารจึงเป็นที่ต้องการเพิ่มขึ้นด้วย	2. การคุ้มครองการละเมิดสิทธิทางชีวภาพได้กลายเป็นข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของพันธุ์พืชของประเทศไทย
3. ผู้บริโภคให้ความสนใจต่อการบริโภคอาหารสดใหม่และบริโภคสินค้าเกษตร	3. ผลผลิตทางการเกษตรทุกชนิดสามารถสร้างขึ้นมาได้ด้วยเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรม จึงเป็นสิ่งทดแทนผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ
4. ปริมาณกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้ระดับกลางและที่มีกำลังซื้อมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อปริมาณการบริโภค ทำให้โอกาสทางการตลาดของสินค้าได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น	4. ค่าสิทธิในการนำเข้าเมล็ดพันธุ์ที่ใช้สำหรับการผลิตพืชผักและผลไม้ชนิดคุณภาพพิเศษเพื่อการส่งออกทำให้ต้นทุนสินค้าสูงขึ้น
5. แนวโน้มการผลิตและการจัดจำหน่ายสินค้าอาหารไทยสำเร็จรูปโดยบริษัทผู้ผลิตอาหารต่างชาติ สร้างโอกาสใหม่ให้กับผู้ส่งออกไทยเพิ่มมากขึ้น	5. กรณีข้าวสารไทย บางครั้งผู้ส่งออกและผู้นำเข้าได้ผสมชนิดข้าวสารหลายประเภทหลายสายพันธุ์เข้าด้วยกัน ทำให้เกิดปัญหาต่อภาพลักษณ์ด้านคุณภาพข้าวสารของไทย
6. ผู้นำเข้าชาวต่างชาติมีการลงทุนในประเทศไทยด้านการเกษตรและการแปรรูปสินค้าอาหาร เป็นการสร้างและขยายโอกาสให้กับผู้ส่งออกมากขึ้น	6. อัตราภาษีศุลกากรที่สูงสำหรับสินค้าเกษตรแปรรูปเป็นข้อจำกัด ทำให้ความสามารถด้านการแข่งขันทางต้นทุนของสินค้าเกษตรจากประเทศไทยลดน้อยลง

ตาราง 6 (ต่อ)

โอกาส	อุปสรรค
7. ระดับอัตราภาษีศุลกากรพืชอาหารในหลายๆ ประเทศมีอัตราที่ไม่สูงมากนัก เป็นโอกาสที่ดีในการส่งออกสินค้าของไทย	7. ความตกลงทวิภาคีของประเทศคู่แข่งชั้นของไทย ทำให้ผู้ส่งออกไทยเสียเปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน
8. ประเทศไทยได้ร่วมตกลงการค้าเสรีกับนานาประเทศ ซึ่งเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ส่งออกพืชอาหารไทย ภายใต้ข้อตกลงด้านภาษีศุลกากรทำให้ระดับอัตราภาษีศุลกากรลดลง	8. การตรวจสอบความปลอดภัยด้านอาหารของประเทศผู้นำเข้าที่เข้มงวด เป็นเหตุให้ผู้ส่งออกไม่สามารถปฏิบัติตามมาตรฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศผู้นำเข้าได้อย่างครบถ้วน
9. กฎหมายคุ้มครองสิทธิพันธุ์พืชได้เปิดโอกาสให้บริษัทไทยสามารถพัฒนาและคิดค้นพันธุ์พืชใหม่ๆ ขึ้นของจดสิทธิบัตรและใช้ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ที่ค้นพบโดยได้รับการคุ้มครองสิทธิ	9. กองเรือพาณิชย์นาวีไทยมีน้อย
10. ในตลาดกลุ่มเป้าหมายต่างประเทศ ส่วนใหญ่มีประชากรจำนวนมาก และเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อ	10. การขนส่งระบบรางมีเส้นทางจำกัด
11. พฤติกรรมการบริโภคสินค้าไทยในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น	11. ความผันผวนของราคาพลังงาน
12. ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยกับนานาชาติ	12. คู่แข่งขันรายใหม่มีต้นทุนแรงงานถูกกว่า เช่น เวียดนาม จีน
13. มีการจัดงานแสดงพืชอาหารไทยบ่อยครั้งโดยการสนับสนุนของภาครัฐ	13. การเผยแพร่กฎหมายหรือระเบียบใหม่ๆ ให้เจ้าหน้าที่และผู้ประกอบการทราบมีความล่าช้า
14. การมีเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรไปตรวจสอบการบรรจุสินค้าที่โรงงาน	14. ปริมาณผู้สินค้าไม่สมดุลระหว่างขาเข้าขาออก โดยเฉพาะช่วงต้นฤดูกาล
15. ปัจจุบันสินค้าขาออก มีการยกเลิกการตรวจผู้สินค้า แต่ใช้การตรวจทบทวนภายหลัง	15. ความลึกของท่าเรือคลองเตยและท่าเรือสงขลาไม่เพียงพอสำหรับเรือขนาดใหญ่
16. การส่งเสริมของรัฐบาลไทย เช่น การเจรจาเปิดเขตการค้าเสรี การแก้ปัญหามาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี	16. การส่งตัวอย่างสินค้าไปให้ลูกค้าในต่างประเทศ มีความยุ่งยากเนื่องจากต้องขอใบรับรองสุขอนามัยจากหลายแหล่ง
17. กรมศุลกากรพัฒนาระบบสารสนเทศให้มีความมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น	17. การกำหนดพิกัดสินค้าไม่ชัดเจนขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่
	18. การขนส่งทางน้ำมีค่าขนถ่ายขึ้น-ลงจากเรือสูง

ตาราง 7 จุดแข็งและจุดอ่อน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังอันดับต้นในตลาดการค้าโลก และเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังรายใหญ่ไปยังประเทศผู้นำเข้าทุกภูมิภาค	1. ระบบห่วงโซ่อุปทานของข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลังที่มีหลายกิจกรรมที่เกี่ยวข้องทำให้การเพิ่มคุณค่าของแต่ละกิจกรรมเป็นไปได้ยาก
2. การคัดสรรคุณภาพ โดยผู้ส่งออกไทยเป็นระบบการดำเนินงานที่ดี ทำให้สินค้าไทยเป็นที่ยอมรับในด้านคุณภาพ	2. ประเทศไทยขาดมาตรการคัดเลือกคุณภาพสำหรับสินค้าเกษตร ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงผลักดันในการปรับปรุงหรือพัฒนาคุณภาพสินค้า
3. มีการดำเนินธุรกิจการเกษตรและการแปรรูปที่ทันสมัยเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีระบบการตรวจสอบคุณภาพสินค้า ทำให้สามารถพัฒนาคุณภาพความปลอดภัยด้านอาหารได้ดี	3. วิธีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมก่อให้เกิดสารเคมีตกค้าง โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรขนาดเล็กและขนาดกลาง ทำให้ผู้ส่งออกและผู้ค้าต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการทำความสะอาดสินค้าหรือคัดเลือกสินค้า
4. ความร่วมมือกันระหว่างผู้ค้า เกษตรกร พ่อค้าส่ง และบริษัทแปรรูป ทำให้สามารถปรับปรุงส่วนต่างๆของระบบห่วงโซ่อุปทานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	4. พ่อค้าคนกลางจำหน่ายสินค้าเกษตรในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีระบบการเก็บรักษาที่ดี ส่งผลต่อความสดใหม่ของสินค้า
5. ศูนย์กลางกระจายสินค้าที่จัดทำโดยผู้ค้าขนาดใหญ่ในประเทศ มีการทำความสะอาด การคัดเลือกสินค้า การบรรจุสินค้า และกำหนดรหัสสินค้า ทำให้การควบคุมคุณภาพสินค้านั้นมีประสิทธิภาพ	5. การจัดซื้อจากผู้ผลิตหรือผู้จัดหาที่หลากหลาย ทำให้สินค้าเกษตรของไทยกลายเป็นผลผลิตที่ปะปนกันหลายมาตรฐาน ผู้ค้าต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายในการคัดแยกสินค้า
6. ระบบข้อมูลและการจัดการข้อมูลโดยผู้ค้าขนาดใหญ่ ทำให้การจัดการด้านการสั่งซื้อการจัดส่ง สินค้า การจัดเก็บสินค้า และระบบการชำระเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	6. การขาดแคลนระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกร พ่อค้าคนกลาง บริษัทจัดส่งสินค้า และร้านค้า ทำให้ระบบการจัดการด้านการสั่งซื้อและการจัดส่งสินค้าเป็นไปอย่างล่าช้า
7. บริษัทจัดส่งและขนส่งสินค้าที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศไทยมีระบบจัดการโกดังสินค้าที่ดี และการขนส่งสินค้ามีระบบควบคุมรักษาคุณภาพสินค้าในระหว่างการขนส่ง มีระบบกำหนดรหัสสินค้าและจัดทำเครื่องหมายสินค้า ในห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่โกดังสินค้าไปจนถึงร้านค้าปลีก	7. ระบบห่วงโซ่อุปทานในภาพรวมขาดประสิทธิภาพ ด้านการจัดการสินค้าคงคลังให้เหมาะสมกับปริมาณความต้องการของลูกค้า ในกรณีที่การผลิตของเกษตรกรได้รับผลกระทบจากความไม่แน่นอนของสภาพดินฟ้าอากาศ ทำให้ผู้นำเข้าในต่างประเทศไม่สามารถจัดซื้อจัดหาได้ตามที่ต้องการ
8. ผู้นำเข้าที่เป็นคนไทยในต่างประเทศมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ส่งออกไทย ทำให้เกิดความเชื่อถือกันระหว่างผู้นำเข้าและผู้ส่งออก	8. การจัดเก็บสินค้าและการขนส่งสินค้าด้วยรถบรรทุกหรือรถกระบะที่ไม่มีระบบรักษาความสด รวมทั้งการขนย้ายสินค้าบ่อยครั้ง ทำให้มีผลต่อคุณภาพสินค้า

ตาราง 7 (ต่อ)

จุดแข็ง	จุดอ่อน
9. การรับรองคุณภาพสินค้าอาหารไทยจากภาครัฐ เช่น ข้าวหอมมะลิไทย ทำให้ผู้นำเข้าและห้างร้านต่างๆ ในประเทศผู้นำเข้ามีความพอใจในคุณภาพ	9. ผู้ส่งออกไทยขาดการเชื่อมโยงระบบข้อมูลกับผู้นำเข้าและร้านค้าด้วยระบบข้อมูลสารสนเทศ
10. ชื่อเสียงและภาพพจน์ของอาหารไทยได้สร้างความประทับใจต่อผู้บริโภคในต่างประเทศ	10. ผู้ส่งออกขาดการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
11. การวิจัยและพัฒนาสินค้าของผู้ส่งออกขนาดใหญ่เป็นการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าไทยให้ดียิ่งขึ้น	11. ผู้ส่งออกไทยมุ่งแต่การรักษาปริมาณการส่งออกมากกว่าการหาตลาดใหม่ ทำให้ประเทศคู่แข่งสามารถแย่งชิงความเป็นผู้นำการตลาดของไทยไปได้
12. ผู้ส่งออกมีตราสินค้าของตนเองและทำให้สามารถสร้างความแตกต่างของสินค้าได้ชัดเจน	12. ผู้ส่งออกขนาดเล็กและขนาดกลางขาดแคลนทรัพยากรและความชำนาญเรื่อง การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้า
13. การรับรองเครื่องหมายทางการค้าที่ใช้กับข้าวหอมมะลิไทย ทำให้ผู้ส่งออกไทยสามารถส่งออกสินค้าข้าวหอมมะลิไทยได้ในราคาสูง	13. ผู้ส่งออกไทยไม่สร้างตราสินค้าเป็นของตนเองในตลาดต่างประเทศ ผู้ค้าในต่างประเทศจึงจัดจำหน่ายสินค้าด้วยการใช้ตราสินค้าของตนเอง ซึ่งทำให้สินค้าไทยไม่สามารถสร้างความแตกต่างจากสินค้าอื่นได้ชัดเจน
14. ข้าว น้ำตาลและมันสำปะหลัง เป็นของแห้งซึ่งเก็บรักษาได้นาน	14. การส่งสินค้าไปต่างประเทศต้องมีใบรับรองจากหลายหน่วยงานทั้งจากประเทศไทย และหน่วยงานของประเทศคู่ค้าที่มีขั้นตอนมาก
15. ผู้ส่งออกบางบริษัทได้รับการรับรองมาตรฐานจากประเทศคู่ค้า	15. การตรวจสอบสารบางประเภทยังไม่มีการจัดระบบห้องทดลองที่มีความสะดวกรวดเร็ว
16. มีการจัดตั้งศูนย์แสดงสินค้าเองหรือใช้กลยุทธ์ทางการขายในประเทศเป้าหมาย โดยเลือกตลาดที่มีศักยภาพ	16. Business Matching สำหรับสินค้าประเภทอาหาร ยังไม่มาก
17. บริษัทตัวแทนส่งออกมีความสามารถในการจัดหาสินค้าได้ดี	
18. มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการส่งออก เพื่อต่อรองกับบริษัทเดินเรือ เช่น กลุ่ม NASEG	
19. บริษัทเดินเรือดำเนินกิจการมานาน มีธุรกิจครบวงจร มีคลังสินค้าให้เช่า	
20. บริษัทเดินเรือนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้เช่นระบบ RFID ทำให้เกิดความสะดวกในการหาตำแหน่งสินค้าได้	

ตาราง 7 (ต่อ)

จุดแข็ง	จุดอ่อน
21. มีหน่วยงานของกรมศุลกากรประจำที่บริษัทเดินเรือ ทำให้ลูกค้าได้รับความสะดวกในการรับบริการ	
22. มี LAB เอกชนช่วยแบ่งเบาภาระงานหน่วยงานราชการ	
23. ภาครัฐมีการจัดงาน เพื่อการพบปะระหว่างผู้ส่งออก ไทยและบริษัทต่างประเทศ	

กลยุทธ์การส่งเสริมสินค้าพืชอาหารไทยในตลาดโลก

การกำหนดกลยุทธ์จากจุดแข็งและโอกาส

- 1) กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการเปิดตลาดโดยเน้นความโดดเด่นของสินค้าเช่น ข้าวหอมมะลิ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้ส่งออก ผู้ผลิต ผู้แปรรูปยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานระดับสูง เพื่อสร้างจุดขายของความเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรชั้นนำของโลก
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักธุรกิจไทยที่มีศักยภาพไปเป็นผู้นำเข้า พ่อค้าส่ง และพ่อค้าปลีกในต่างประเทศ เพื่อเป็นแหล่งกระจายสินค้าเกษตรของไทย
- 4) มุ่งส่งเสริมตลาดผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพให้เพิ่มขึ้น เช่น เกษตรอินทรีย์
- 5) ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของข้าวหอมมะลิ โดยทำเป็นอาหารพร้อมรับประทานส่งออก เช่น ข้าวแกงเหี่ยวหวาน ข้าวแกงเผ็ด ข้าวพะเนงเนื้อ

การกำหนดกลยุทธ์โดยแก้ไขจุดอ่อนเพื่อรองรับโอกาส (WO Strategies)

- 1) ภาครัฐภาคเอกชนและผู้ผลิตร่วมกันกำหนดแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาวัตถุดิบขาดแคลนหรือผลผลิตต้นตลาด
- 2) พัฒนาระบบมาตรฐานตามการจัดการห่วงโซ่ผลผลิตเพื่อลดปัญหาการดำเนินการที่ซ้ำซ้อนกัน
- 3) เพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มขึ้น
- 4) พัฒนาผู้ส่งออกในด้านความรู้ด้านกฎระเบียบและการจัดทำเอกสารฉลากสินค้าให้ถูกต้อง

การกำหนดกลยุทธ์จากจุดแข็งเพื่อลดปัญหาอุปสรรค

- 1) วิจัยพฤติกรรมของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศเพื่อให้ทราบโอกาสและอุปสรรคสำหรับการกำหนดกลยุทธ์การตลาดให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง

2) ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมในการสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านราคา โดยกำหนดเป้าหมายการตลาดที่ชัดเจนสำหรับผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม

3) สนับสนุนข้อมูลความเปลี่ยนแปลงด้านกฎระเบียบความปลอดภัยด้านอาหารของแต่ละประเทศเพื่อเป็นข้อมูลให้กับกลุ่มผู้ส่งออกและผู้ผลิตอย่างสม่ำเสมอ

4) สนับสนุนและสร้างความเข้มแข็งแก่ผู้ส่งออก ผู้ประกอบการ และผู้ผลิตในกลุ่มผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งเป็นหนึ่งเดียว

5) ส่งเสริมการพัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์

การกำหนดกลยุทธ์โดยแก้ไขจุดอ่อนภายใต้อุปสรรคที่มีอยู่ให้น้อยลง

1) สนับสนุนด้านการเงินสำหรับผู้ส่งออกให้มีเงินทุนหมุนเวียนมากขึ้น

2) ปฏิรูประบบการควบคุมและตรวจสอบรับรองคุณภาพความปลอดภัยให้ทันสมัย รวดเร็ว และมีระบบควบคุมการตรวจสอบย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดงานห้องปฏิบัติการลง

3) กำหนดนโยบายและวิธีการการจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าเพื่อลดต้นทุนด้านค่าขนส่ง

4) กำหนดรูปแบบการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์พืชอาหารไทย รวมทั้งใช้แนวทางส่งเสริมผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มเป้าหมายได้บริโภคอย่างถูกวิธี (เช่น อธิบายวิธีการบริโภคอย่างถูกวิธี)

ข้อเสนอแนะ

1) รัฐควรส่งเสริมให้ผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบการบริโภคและบรรจุภัณฑ์

2) ควรสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเพื่อสุขภาพเช่น เกษตรอินทรีย์ พืชปลอดสารพิษ เพื่อรองรับผู้บริโภคที่มีความต้องการอาหารประเภทนี้มากขึ้น

3) จัดทำระบบข้อมูลเกี่ยวกับสายการขนส่งผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรไปภูมิภาคต่างๆ ของโลก เพื่อเป็นทางเลือกในการลดต้นทุนการขนส่งให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดเป้าหมาย

4) ส่งเสริมผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และผู้ส่งออก ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการห่วงโซ่อาหาร (food chain management) ให้ได้คุณภาพมาตรฐานตามระบบการผลิตที่เป็นสากล

5) การจัดตั้งศูนย์กระจายสินค้าในต่างประเทศเพื่อเป็นศูนย์รวมการประสานงานของบริษัทส่งออกต่างๆ ในประเทศเป้าหมาย และใช้เป็นศูนย์กระจายสินค้าไปยังประเทศข้างเคียงได้

เอกสารอ้างอิง

การผลิตพืชคุณภาพตามระบบ GAP. (2547).โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตอาหารปลอดภัยตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice) : ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคกลางตะวันตก.

กรมการค้าภายใน.(2555).มาตรการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี 2555.ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก <http://www.dit.go.th/contentdetail.asp?typeid=8&catid=145&ID=3822>

กรมการค้าภายใน.(2555).สาระการประชุมเชิงปฏิบัติการระดมความคิดเห็น โครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2554/55.ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก <http://www.dit.go.th/contentdetail.asp?typeid=8&catid=144&ID=3300>

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า.(2555).Logistics และ Supplychain ต้นน้ำของอุตสาหกรรมน้ำตาลในประเทศไทย.ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2556, จากhttp://www.dbdlogistics.com/userfiles/file/documents/Sugar_logistics_11.pdf

กรมวิชาการเกษตร. (2548). ผลงานอาหารปลอดภัยด้านพืช (Food Safety) ปีงบประมาณ 2548. เอกสารพิมพ์เผยแพร่.

กลุ่มงานศึกษาและวิเคราะห์สินค้าเกษตรและมันสำปะหลัง.(2554).รายงานผลการศึกษาลินค้าเกษตรประเภทมันสำปะหลัง.สำนักงานคณะกรรมการกำกับและซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า.ค้นเมื่อ 7 มกราคม 2556, จาก<http://www.thailandtapiocastarch.net/download/download-th-50.pdf>

เดช อยู่ชา. (มปป.) **Contract Farming** กับการควบคุมวัตถุดิบ. เอกสารพิมพ์เผยแพร่. สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

ตลาดกลางประมูลข้าวสารจังหวัดนครสวรรค์.(2555)จากความล้มเหลวของตลาดกลางข้าวเปลือกสู่ตลาดกลางข้าวสาร.ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2556, จาก <http://www.mrex.or.th/news-mrex/16-wassana-talk-?start=1>

ธวัช ดินนังวัฒนะและธิพาดี ดินนังวัฒนะ.(2543).การทำไร้อ้อยยุคใหม่.ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2556, จาก <http://oldweb.ocsb.go.th/udon/All%20text/1.Article/01-Article%20Index.htm>

นที ชวนสนิท.(มปป). การส่งเสริมการส่งออกสินค้าอาหารพร้อมรับประทาน (Ready to Eat Foods) สู่ตลาดญี่ปุ่น.

นิพนธ์ ไชยมงคล. (มปป). ระบบการผลิตผลิตผลเกษตรที่ปลอดภัย **GOOD AGRICULTURAL PRACTICE/ GAP**. ระบบข้อมูลพืชผัก มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สาขาพืชผัก ภาควิชาพืชสวน คณะผลิตกรรมการเกษตร.

ปรารธนา ปรารธนาดีและคณะ.(2552).โครงการวิจัยการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังในประเทศไทย (รายงานผลการวิจัย).สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.ค้นเมื่อ 6 มกราคม 2556, จาก <http://www.thailandtapiocastarch.net/download/download-th-16.pdf>

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.(2550).โครงการศึกษาการเชื่อมโยงโลจิสติกส์อุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลทราย (รายงานผลการวิจัย).ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2556, จาก http://pikul.lib.ku.ac.th/Fulltext_SUGAR/SUG010026/SUG010026c01.pdf

ศูนย์ธุรกิจไทย – จีนประจำนครหนานหนิง.(2555).พณ.เลี้ยงขายน้ำมันค้ำสต็อกให้จีน.บทความ. ค้นเมื่อ 8 มกราคม 2556, จาก http://thai.thai-ch.com/Infos/news_detail.aspx?id=131&sid=6

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2548). รายงานผลการศึกษานับสมรรถนะการศึกษาวิจัยโครงการเตรียมการเพื่อเป็นครัวโลก (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพมหานคร.

ศูนย์ประสานการปรับโครงสร้างอุตสาหกรรม สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2545). โอกาสของอุตสาหกรรมอาหารไทยในตลาดโลก.

สถาบันคลังสมองของชาติ. (2548). การศึกษาสถานการณ์และระบบการจัดการความปลอดภัยด้านอาหารของประเทศไทย ระยะที่ 1. โครงการศึกษาสถานการณ์และการจัดการความปลอดภัยด้านอาหารของประเทศไทย, ธันวาคม 2546 - สิงหาคม 2547.

สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย.(2549).การศึกษากิจกรรมด้านโลจิสติกส์ตั้งแต่การจัดเก็บ การขนย้าย และการส่งมอบให้กับผู้บริโภคภายในประเทศและผู้ส่งออก. กระทรวงพาณิชย์.ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2556 , จากhttp://pikul.lib.ku.ac.th/Fulltext_SUGAR/SUG010010/SUG010010a.pdf

สำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย.(2555).คำถามและคำตอบ.ค้นเมื่อ 4 มกราคม 2556, จาก <http://www.ocsb.go.th/th/faq/index.php?gpid=18>

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร.(2555).ฐานข้อมูลงานวิจัยมันสำปะหลัง.ค้นเมื่อ 8

มกราคม 2556, จาก http://naist.cpe.ku.ac.th/~vasu/arda/cassava/?page_id=36

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2550).สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีพ.ศ.2550.กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2552).สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีพ.ศ.2552.กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2554).สถิติการเกษตรของประเทศไทยปีพ.ศ.2554.กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2550).สถิติการค้าสินค้าการเกษตรไทยกับต่างประเทศปีพ.ศ.
2550.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2552).สถิติการค้าสินค้าการเกษตรไทยกับต่างประเทศปีพ.ศ.
2552.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2554).สถิติการค้าสินค้าการเกษตรไทยกับต่างประเทศปีพ.ศ.
2554.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2555).มูลค่าข้าวส่งออกจำแนกตามประเทศ.ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม
2555, จาก http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500

[/2548/000/00_0300500_2548_000_000000_00300.xls](http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500/2548/000/00_0300500_2548_000_000000_00300.xls)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2555).มูลค่าน้ำตาลทรายส่งออกจำแนกตามประเทศ.ค้นเมื่อ
25 ธันวาคม 2555, จาก [http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/](http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00800.xls)

[0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00800.xls](http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00800.xls)

สำนักงานสถิติแห่งชาติ.(2555).มูลค่ามันสำปะหลังส่งออกจำแนกตามประเทศ.ค้นเมื่อ
25 ธันวาคม 2555, จาก [http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/](http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00400.xls)

[0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00400.xls](http://service.nso.go.th/nso/nso_center/project/table/files/0300500/2554/000/00_0300500_2554_000_000000_00400.xls)

